

13. Somina, V.A. (2004), "Problems of legal regulation and practice of review of administrative disputes", Thesis abstract for Cand. Sc. 12.00.07, (Jurisprudence), National legal academy of Ukraine of the name of Yaroslav Mudryi, Kharkiv, Ukraine.
14. Zelentsov, A.B. (2000), "Administrative and legal dispute : theoretical and methodological approaches to the study", *Pravovedenie*, no. 1, pp. 68-79.
15. Nikolaeva, L.A. (1973), *Sudebnyy nadzor za zakonnostyu v sovetskom gosudarstvennom upravlenii* [Judicial supervision of the legality in the Soviet state administration], Leningrad state university, Leningrad, Russia.
16. Luparev, E.B. (2003), "Administrative legal disputes", Thesis abstract for Cand. Sc. 12.00.14, (Jurisprudence), Voronezh state university, Voronezh, Russia.

УДК 336: 336.732

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КРЕДИТНИХ СПІЛОК В УКРАЇНІ НА ОСНОВІ ПОЛЬСЬКОГО ДОСВІДУ

Наум А.А., студентка

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
вул. Володимирська, 60, м. Київ, Україна
Anastasia_Naum@i.ua*

У статті розглядається досвід функціонування кредитних спілок у Польщі. Зосереджено увагу на правових, історичних, корпоративних, економічних і соціальних аспектах розвитку кредитних спілок в Україні. Запропоновано напрями адаптації зарубіжної практики на вітчизняних теренах.
Ключові слова: кредитна спілка, кредит, кредитна послуга, фінансова криза.

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ КРЕДИТНЫХ СОЮЗОВ В УКРАИНЕ НА ОСНОВЕ ПОЛЬСКОГО ОПЫТА

Наум А.А.

*Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко,
ул. Владимирская, 60, г. Киев, Украина
Anastasia_Naum@i.ua*

В статье рассматривается опыт функционирования кредитных союзов в Польше. Сосредоточено внимание на правовых, исторических, корпоративных, экономических и социальных аспектах развития кредитных союзов в Украине. Предложены направления адаптации зарубежной практики на отечественных просторах.
Ключевые слова: кредитный союз, кредит, кредитная услуга, финансовый кризис.

THE PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF CREDIT UNIONS IN UKRAINE ON THE BASIS OF POLAND EXPERIENCE

Naum A.A.

*Taras Shevchenko national university of Kyiv, str. Vladimirskaya, 60, Kyiv, Ukraine
Anastasia_Naum@i.ua*

The article describes the experience of functioning of credit unions in Poland. The corporate, economic and social aspects of the development of credit unions in Ukraine are focused. The directions of adaptation of foreign experience on domestic spaces are proposed.

In world practice, credit unions are created primarily for financial and social protection of members of the association, and then - to mutual credit. As you can see, this is one major difference that distinguishes credit – cooperative organizations from other financial institutions.

In connection with the signing of an Association Agreement with the EU and the harmonization of Ukrainian legislation with the characteristics and requirements of the European Community considers it appropriate to consider the experience of credit unions in Poland.

The peculiarity of credit-union movement in Poland is the large number of credit unions (59), whose members are more than 2 million people (about 38.5 million people) that despite this did not prevent them become one of the most popular financial institution.

To improve the financial stability of credit unions is necessary insurance. The experience of Polish system of savings and loan offices – SKOK, logical and effective way of meeting the needs of credit unions in insurance services in Ukraine are creating their own mutual insurance associations (SHS) cooperative credit system.

Another of the features of legal regulation of credit unions is that all EU credit institution must have a registered capital of not less than 5 million euro.

Effective functioning of credit unions in Ukraine is complicated by the unregulated nature of supervision and control over their activities. We believe that it would be obliged to carry out supervisory authority on the basis of calculation of statements describing the financial condition and credit unions compliance risk management and advisory nature to make a decision to eliminate problem situations. However, government auditors should work closely with the National Association of Credit Unions of Ukraine, which have been working in this field and has developed the method of calculation of financial indicators. It is for this scheme is Poland, where appropriate government agency in Financial Services shall monitor and control together with the National Association of Credit Unions of Poland.

One of the biggest problems in Ukraine in the development of legislation on credit unions was developed by Canadian-American way. It provides that credit unions - a mutual fund that provide services only to its members, and only individuals. To adapt to the regulation of credit unions in accordance with the legislation of the European Union, in view of the above, we believe that we need to implement the Polish model.

So given the global trends in the development of credit unions believe that it would be correct to introduce, monitor their activities to prevent fraud, the establishment of a mutual insurance association, creating the Deposit Insurance Fund member credit unions, the Stabilization Fund to maintain liquidity and financial recovery agencies.

Key words: credit union, credit, credit services, financial crisis, Stabilization Fund, insurance service.

У трансформаційних і глобалізаційних умовах розвиток фінансового ринку загалом та окремих його сегментів є основоположним вектором розвитку вітчизняної економіки. Мета діяльності кредитних спілок – надання фінансових послуг населенню через спільне заощадження членами кредитних спілок власних грошових коштів та взаємне кредитування за рахунок цих коштів на взаємовигідних умовах. Слід зазначити, що в період світової фінансової кризи 2008–2009 рр. в Україні перед кредитними спілками особливо гостро постала проблема належного виконання грошових зобов'язань перед вкладниками. Однак і сьогодні це питання для національних кредитних спілок залишається болісним.

Такі проблеми безпосередньо пов'язані з методами й формами фінансового забезпечення спілок, зокрема, з недостатнім рівнем капіталізації, відсутністю ефективного механізму захисту прав членів кредитних спілок, у тому числі системи гарантування вкладів, недостатнім контролем за їх діяльністю з боку держави (відсутністю чіткої регламентації наглядово-контрольних повноважень тощо). Питання вивчення специфіки функціонування й правового забезпечення кредитних спілок на ринку фінансових послуг в Україні залишається досить актуальним та потребує більш ґрунтовного аналізу.

Дослідження теоретичних і практичних засад функціонування кредитних спілок проводилося в працях вітчизняних науковців, зокрема М. Алімана, В. Гончаренко [1], В. Виноградова, О. Плешкевича, А. Пожар [3], О. Саленко, О. Луцишина, Г. Терещенка [4], О. Климко [2] та інших. Найчастіше їх розвідки присвячувалися теоретичним аспектам діяльності кредитних спілок. Однак на сьогодні виникає необхідність у дослідженні практичних особливостей розвитку кредитно-кооперативного руху як у світі, так і в Україні з метою визначення пріоритетних напрямів подальшого вдосконалення законодавства в цій сфері, його гармонізації відповідно до вимог Європейського Союзу та вибору конкретної концепції формування й розвитку кредитних спілок в Україні.

Метою статті є дослідження світового досвіду кредитних спілок (на прикладі Польщі) на ринку фінансових послуг та визначення подальшої тенденції щодо розвитку кредитно-кооперативного руху в Україні.

Уперше кооперативні форми фінансової самопомоги населення виникли в Німеччині в 50-х рр. XIX ст. під впливом ідей і з практичної діяльності Г. Шульце-Деліча та Ф. Райффайзена. З Німеччини ідеї фінансової самопомоги поширилися на більшість країн Європи: Австрію, Італію, Францію, Англію тощо. Згодом ідеї кредитної кооперації поширилися на всі континенти. Кредитні кооперативи отримали значний розвиток у більшості країн світу, на сьогодні вони посідають належне місце як у фінансових системах розвинених і малорозвинених країн усіх континентів, так і в кооперативному секторі світового господарства.

У світовій практиці кредитні спілки створюються насамперед із метою фінансового й соціального захисту учасників цього об'єднання, а вже потім – для взаємного кредитування. Як бачимо, це одна з основних відмінностей, яка виокремлює кредитно-кооперативні організації з-поміж інших фінансових інституцій. Водночас можна виділити й інші відмінності, а саме:

- 1) основні види діяльності та сфера надання послуг: кредитні послуги надаються лише учасникам спілки. Як правило, кредитні спілки не здійснюють випуск і продаж цінних паперів, не акумулюють кошти з інших джерел (наприклад, на міжбанківському ринку);
- 2) права засновників: кожен із засновників має один голос, що унеможлиблює одноосібний контроль роботи спілки;
- 3) обмежені фінансові ресурси.

У світі виділяють дві моделі кредитно-кооперативного руху: американську та європейську. Американська модель (працює в США, Канаді) передбачає розуміння кредитних спілок із боку об'єднання фізичних осіб на засадах взаємодопомоги, а європейська (працює в Німеччині, Великобританії, Польщі) орієнтується на об'єднання фінансових ресурсів не лише фізичних, а й юридичних осіб.

Незважаючи на тип моделі в цілому, наявність кредитної кооперації насамперед дозволяє послабити монополізацію фінансового ринку з боку банків та вибудувати систему ефективного соціально-економічного захисту шляхом самозабезпечення своїх членів необхідними фінансовими послугами.

У зв'язку з підписанням Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (далі – ЄС) і процесами гармонізації українського законодавства згідно з особливостями й вимогами Європейського співтовариства вважаємо доречним розглянути досвід функціонування кредитних спілок у Польщі, їх процес формування, специфіку діяльності та розвитку. Досвід цієї держави доцільно використовувати з огляду на те, що Україна й Польща є досить схожими в економічному, соціальному та історичному аспектах.

Особливістю формування кредитно-кооперативного руху в Польщі є існування невеликої кількості кредитних спілок (59), членами яких є більше 2 млн осіб (з близько 38,5 млн населення). Однак це не завадило їм стати найбільш чисельними за населення фінансовими установами країни. З 1992 р. в Польщі формуються кредитні спілки за галузевим принципом – приналежністю працівників компаній до тієї чи іншої галузі (працівники лікарень, вугільних шахт тощо), що поступово привело до різноманітності членської бази та консолідаційних процесів (злиття кредитних спілок і розвитку їх філіальної мережі) у сфері кредитно-кооперативного руху [5].

Безперечно, одним із факторів успіху функціонування кредитних спілок у Польщі є концентрація капіталу в межах Національної асоціації кредитних спілок, які створили єдину систему для всіх своїх учасників. Вона містить у собі розроблений стандартизований пакет послуг для всіх членів кредитних спілок, які є учасниками цієї асоціації, єдину брендову компанію, стабілізаційний фонд і систему страхування вкладів членів, а також, внутрішню систему регулювання діяльності кредитних спілок-учасників асоціації.

Для підвищення фінансової стійкості кредитних спілок необхідним є страхування. Як свідчить досвід польської системи ощадно-кредитних кас (SKOK), логічним і найбільш ефективним шляхом задоволення потреби кредитних спілок у страхових послугах в Україні є створення власної спілки взаємного страхування (далі – СВС) кредитної кооперативної системи. Засновниками та власниками СВС можуть стати кредитні спілки, представлені обласними асоціаціями, а також члени кредитних спілок – фізичні та юридичні (у майбутньому) особи. Страхова установа може засновуватися асоціаціями кредитних спілок у формі як комерційної структури, так і кооперативу, членами якого можуть бути кредитні спілки.

Не викликає сумнівів, що обов'язковий підхід до гарантування (страхування) вкладів є стратегічно необхідним, оскільки це є стимулюючим фактором довіри населення та зближення українського законодавства із законодавством ЄС. Так, захист вкладів у ЄС ґрунтується на Директиві 94/19ЄС Європейського Парламенту і Ради «Щодо схем гарантування депозитів» від 30.05.1994 р., згідно зі статті 3 якої кожна держава-член забезпечує, що на її території запроваджується й офіційно визнається одна або більше схем гарантування депозитів, і якщо кредитна установа не виконує покладені як на члена схеми гарантування депозитів зобов'язання, компетентні органи застосовують усі відповідні заходи, у тому числі накладення санкцій.

Слід зазначити, що в ЄС існують різні програми страхування внесків із різним ступенем державної участі. Національні агентства зі страхування внесків можуть створюватися на приватній основі та повністю фінансуватися кредитними організаціями, проте вони можуть існувати й у формі державної

установи, підтримуваної або забезпечуваної державою. Також створюються самостійні схеми страхування вкладів кредитних установ («альтернативні схеми гарантування депозитів»), які офіційно зареєстровані та відповідно до законодавства гарантують вкладникам належний рівень захисту. Отже, усі кредитні установи ЄС зобов'язані вступити до схеми гарантування депозитів, проте мають право вибору установи, яка забезпечує гарантування вкладів до їх повернення.

Польські кредитні спілки надають такі види послуг:

- кредитування фізичних осіб і суб'єктів господарської діяльності (на відміну від України, у якій кредитують лише фізичних осіб-членів спілки) на невідкладні споживчі потреби та розвиток підприємництва, без зайвих формальностей і на тривалий час;
- оформлення різних вкладів. Це можуть бути інвестиції з фіксованою та плаваючою процентною ставкою, з щоденною капіталізацією відсотків, за прогресивною ставкою, застраховані або пов'язані з інвестиційними фондами;
- надання готівкових і безготівкових послуг через платіжні карти Visa та MasterCard, які емітуються Фінансовою асоціацією кредитних спілок;
- доступ до рахунку в мережі Інтернет, через який можна заощаджувати свої доходи, регулювати виплати, отримати кредит (без відвідування кредитної спілки особисто), а також замовити платіжну картку;
- можливість здійснення інвестиційних операцій (придбання паїв інвестиційних фондів) телефоном або через мережу Інтернет;
- оформлення індивідуального пенсійного рахунку на добровільній основі із забезпеченням додаткової вигоди, без сплати будь-яких витрат;
- забезпечення вкладів членів кредитних спілок, які покриваються державним Фондом банківських гарантій, є обов'язковою системою та включають грошові кошти, зареєстровані на депозитних рахунках у сумі не більше 100 000 євро, не враховуючи кошти, сплачені у вигляді акцій і внесків учасників [6].

Ще однією особливістю правового регулювання кредитних спілок є те, що всі кредитні установи ЄС повинні мати статутний капітал не менше 5 млн євро. Саме це забезпечує стабільність їх функціонування, підвищує рівень довіри з боку споживачів та зменшує кількість зовнішніх загроз для кредитних спілок.

Слід відмітити, що зазначений вище перелік послуг, які надають кредитні спілки Польщі, охоплює майже весь спектр банківських операцій. Однак кооперативна спрямованість на принципах взаємодопомоги суттєво відрізняє кредитні спілки від банківських установ. Підтвердженням цього є підтримка людей, які опинилися в складній ситуації після наслідків природних стихій (смерчів і повеней) на території Польщі. Кредитні спілки надавали цій категорії населення позики, які були дешевшими, ніж доступні на ринку аналогічні продукти в різних фінансових установах. Водночас уже дійсним членам кредитних спілок надавали можливість пролонгувати платежі за кредитом, доки вони не відновлять втрачені господарства. Крім того, у Польщі діє товариство взаємного страхування кредитних спілок. Місія цієї неприбуткової установи полягає в створенні поінформованості про страхування й задоволення потреб кредитних спілок і їх членів у страхових послугах.

Ефективне функціонування кредитних спілок в Україні ускладнюється також через неврегульованість питань нагляду й контролю за їх діяльністю. Дуже незначними наглядовими функціями в цій сфері наділяється Національний банк України та Національна комісія з регулювання ринків фінансових послуг.

Як показує світовий досвід, регулюючим органом у кредитно-кооперативній діяльності може бути державна, напівдержавна або недержавна (об'єднання кредитних спілок) установа. Згідно із Законом України «Про кредитні спілки» в нашій державі функції з регулювання й нагляду за діяльністю кредитних спілок покладено на спеціально вповноважений орган виконавчої влади у сфері регулювання ринків фінансових послуг. Вважаємо, що доцільно було б зобов'язати контролюючий орган проводити на підставі звітності розрахунок показників, які характеризують фінансовий стан кредитних спілок і дотримання вимог щодо управління ризиками, виносити рішення рекомендаційного характеру для усунення виявлених проблемних ситуацій. При цьому державний контролюючий орган повинен тісно співпрацювати з Національною асоціацією кредитних спілок України, яка давно працює в цьому

напрямі та має розроблену методику розрахунку фінансових показників. Саме за такою схемою працює Польща, у якій відповідний державний орган у сфері фінансових послуг здійснює нагляд і контроль спільно з Національною асоціацією кредитних спілок Польщі.

Однією з найбільших проблем в Україні у сфері розвитку законодавства про кредитні спілки було й залишається те, що ця сфера розвивається за канадсько-американським шляхом. Він передбачає, що кредитні спілки – це каси взаємодопомоги, які надають послуги лише своїм членам, до того ж винятково фізичним особам. Для адаптації у сфері регулювання кредитних спілок відповідно до законодавства Європейського Союзу необхідно реалізовувати польську модель. Саме це дозволить українським кредитним спілкам заявити про себе на ринку та залучити до своєї діяльності якомога більше осіб і грошей.

Одним з основних пріоритетів розвитку кредитних спілок в Україні є збереження кооперативного принципу їх функціонування, забезпечення якісного обслуговування членів фінансових кооперативів та якнайшвидше усунення суперечливих моментів у нормативно-правових актах, які регулюють діяльність кредитних спілок. У свою чергу з огляду на загальносвітові тенденції розвитку кредитних спілок вважаємо, що коректно було б запровадити моніторинг їх діяльності з метою недопущення зловживань, створення спілок взаємного страхування, створення Фонду гарантування вкладів членів кредитних спілок, Стабілізаційного фонду для підтримання ліквідності та фінансового оздоровлення установ тощо.

Подальшого дослідження потребує також узагальнення Україною світового досвіду щодо організаційно-управлінських та економіко-правових механізмів функціонування кредитних спілок, визначення особливостей функціонування наглядових органів, обґрунтування основних положень формування системи нагляду за діяльністю кредитних спілок із боку центрального банку держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко В.В. Фінанси кредитних спілок України (положення та процедури) : науково-практичний посібник / В.В. Гончаренко. – К. : Канадська Програма розвитку кредитних спілок в Україні. – 1996. – 203 с.
2. Климко О.Л. Тенденції в діяльності кредитних спілок США в період кризи / О.Л. Климко // Міжнародний кооперативний рух : генезис та тенденції сучасного розвитку : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 16-17 лютого 2012 р. – Полтава : ПУЕТ, 2012. – С. 218-221.
3. Пожар А.А. Кредитно-кооперативний сектор економіки європейських країн : монографія / А.А. Пожар. – Полтава : РВЦ ПУЕТ, 2013. – 278 с
4. Терещенко Г.М. Перспективи розвитку кредитних спілок в Україні / Г.М. Терещенко // Фінанси України. – 2009. – №5. – С.87-94.
5. Леонов С.В. Діяльність кредитних спілок : світовий досвід і перспективи їх функціонування на вітчизняному ринку фінансових послуг / С.В. Леонов, М.Г. Олещук // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник наукових праць. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2014. – Вип. 39. – С. 117-126.
6. Бабиродич Л.І. Перспективи розвитку вітчизняних кредитних спілок на базі європейського досвіду / Л.І. Бабиродич // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. – 2014. – Випуск 6, частина 4. – С. 169-173.

REFERENCES

1. Goncharenko, V.V. (1996), *Finansy kreditnykh spilok Ukrayiny (polozhennya ta protsedury) : naukovo-praktichnyi posibnyk* [Finance of credit unions of Ukraine (regulations and procedures) : scientific and practical guide], Canadian Program on Ukrainian Credit Union Strengthening, Kyiv, Ukraine.
2. Klimko, O.L. (2012), “Trends in activity of credit unions in the US during the crisis”, *Mizhnarodnyi kooperativnyi rukh : genезis ta tendentsiyi suchasnoho rozvytku : materialy mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi* [International cooperative movement : genesis and tendencies of modern development : proceedings of the International scientific and practice conference], Poltava, PUET, February, 16-17, 2012, pp. 218-221.

3. Pozhar, A.A. (2013), *Kreditno-kooperativnyi sektor ekonomiky evropeyskykh krayin : monohrafiya* [Credit and cooperative sector of the economy of European countries : monograph], RVTs PUET, Poltava, Ukraine.
4. Tereshchenko, G.M. (2009), "Prospects for the development of credit unions in Ukraine", *Finansy Ukrainy*, no. 5, pp.87-94.
5. Leonov, S.V. and Oleshchuk, M.G. (2014), "Activities of credit unions : world experience and prospects of operation on the domestic market of credit services", *Problemy i perspektyvy rozvytku bankivskoyi sistemy Ukrainy : zbirnyk naukovykh prats* [Problems and prospects of development of the banking system of Ukraine : collection of scientific works], DVNZ «UABS NBU», Sumi, iss. 39, pp. 117-126.
6. Babirodich, L.I. (2014), "Prospects for development of local credit unions on the basis of European experience", *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya Ekonomichni nauky*, iss. 6, part 4, pp. 169-173.

УДК 340.122: 343.232: 343.971

ЗАГАЛЬНЕ ПОНЯТТЯ СУБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ ТА ЇЇ ОЗНАК

Ткаченко О.Р., аспірант

*Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна
stranger9475@mail.ru*

У статті розглядається поняття суб'єктивної сторони та її ознак. На основі поглядів учених проаналізовано й узагальнено поняття «суб'єктивна сторона», а також терміни «вина», «мотив» і «мета». Звернено увагу на важливість виявлення мотиву й мети, виділення емоційного стану як факультативної ознаки.

Ключові слова: суб'єктивна сторона, вина, умисел, необережність, мотив, мета, емоційний стан.

ОБЩЕЕ ПОНЯТИЕ СУБЪЕКТИВНОЙ СТОРОНЫ И ЕЕ ПРИЗНАКОВ

Ткаченко О.Р.

*Запорожский национальный университет, ул. Жуковского, 66, г. Запорожье, Украина
stranger9475@mail.ru*

В статье рассматривается понятие субъективной стороны и ее признаков. Опираясь на мнения ученых по данному вопросу, проанализировано и обобщено понятие «субъективная сторона», а также термины «вина», «мотив» и «цель». Обращено внимание на важность выявления мотива и цели, выделения эмоционального состояния как факультативного признака.

Ключевые слова: субъективная сторона, вина, умысел, неосторожность, мотив, цель, эмоциональное состояние.

THE GENERAL CONCEPT SUBJECTIVE ASPECT AND ITS FEATURES

Tkachenko O.R.

*Zaporizhzhya national university, str. Zhukovsky, 66, Zaporizhzhya, Ukraine
stranger9475@mail.ru*

The article under consideration with the notion of the subjective aspect and its features. The subjective aspect is one of the elements of the delict or crime. Without subjective aspect can not speak about the delict or crime. The article draws attention to the features of the subjective aspect to such as fault, motive and purpose. Emotional state is of particular importance takes, because not all scientists believe its features. The article considers views of scientists on the subjective aspect, fault, motive and purpose. The views of scientists on the subjective aspect are in some ways different, depending on the area of law where are they engaged in scientific activities. The article represents analysis and summary on concept of "subjective aspect" and the concept of "fault", "motive" and "purpose". The importance of the subjective aspect due to the fact that it primarily reveals the identity of the offender, his will and consciousness, it is based on psychological (mental) activities of persons before? during and after the delict. The fault is a mental attitude exerting the person to act or omission and its consequences, expressed in the form of intent or negligence. For greater disclosure of the concept fault except forms, some scholars identify content, nature and degree of fault. The motive allows to determine why a person commits a illegal emphasizes and the purpose – what for the reason to achieve its intended result by means of wrongdoing. Fault is considered the main feature of the subjective aspect